

Ένας άλλος κόσμος (ντοκιμαντέρ 2013)

Στον αντίποδα του εικονικού “success story” της ανεργίας, της καταστολής και του φόβου, μια άλλη πραγματικότητα είναι υπαρκτή, ένας άλλος κόσμος αλληλεγγύης, συνεργασίας και μοιράσματος. Χιλιάδες άνθρωποι σε όλη την Ελλάδα έχουν πάρει τη κατάσταση στα χέρια τους και οικοδομούν ένα άλλο κόσμο εδώ και τώρα, πέρα από τη κρίση και τον καπιταλισμό, με δημιουργία, φαντασία και μεράκι. Γίνε μέρος της λύσης, σπείρε και εσύ το σπόρο της αλλαγής... Ένας άλλος κόσμος είναι υπαρκτός...

Το ντοκιμαντέρ “Ένας άλλος κόσμος” γυρίστηκε με αφορμή το 1ο Εναλλακτικό Φεστιβάλ Αλληλέγγυας και Συνεργατικής Οικονομίας που διοργανώθηκε τον Οκτώβριο του 2012 στο Ελληνικό από μια ανοιχτή αμεσοδημοκρατική συνέλευση και υποστηρίχθηκε από δεκάδες συλλογικότητες. Επιχειρεί μια ενδεικτική καταγραφή μερικών από τις κυριότερες πρωτοβουλίες που ασχολούνται με τη μετάβαση σε ένα άλλο κόσμο εδώ και τώρα, πέρα από τον καπιταλισμό και την κρίση, μέσα από συνεντεύξεις και επί τόπου επισκέψεις. Επίσης αποτελεί μια συνέχεια παρουσίασης και ενδυνάμωσης αυτού του “άλλου κόσμου” που ξεκίνησε με τη μετάφραση στα ελληνικά και τη προβολή του ντοκιμαντέρ “Φόρος τιμής στην Καταλονία II” σε όλη την Ελλάδα, αλλά και με την ανάπτυξη της ηλεκτρονικής πλατφόρμας δικτύωσης “Ένας άλλος κόσμος”.

www.enasalloskosmos-community.net

Documentary “Another World” about the grassroots initiatives in Greece that form another world right here right now, away from the crisis and capitalism (Greek narration, English subtitles in captions).

[youtube id="fX8cEfV8l4U"]

Συνέντευξη Mary Mellor: Μπροστά στην κρίση

Συνέντευξη: Μαριάννα Μυλωνά

Μετάφραση/Απομαγνητοφώνηση: Μαριέττα Σιμεγιάτου

Η Mary Mellor είναι η συγγραφέας του βιβλίου «The future of money: From Financial Crisis to Public Resource [Το μέλλον του χρήματος: από τη χρηματοοικονομική κρίση στην έννοια του δημόσιου πόρου], PlutoPress, 2010» και επίτιμη καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Northumbria του Newcastle, όπου έχει διατελέσει ιδρυτικό μέλος και Πρόεδρος του Ερευνητικού Ινστιτούτου για τις Βιώσιμες Πόλεις. Εργάζεται στον τομέα αυτό εδώ και πάνω από 20 χρόνια και έχει δημοσιεύσει πολλές αναλύσεις σχετικά με εναλλακτικές προσεγγίσεις της οικονομίας, από την κοινωνική, τη φεμινιστική και την οικολογική σκοπιά.

Βρισκόμαστε εν μέσω μιας από τις σοβαρότερες κρίσεις στην ιστορία του καπιταλισμού. Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι βαθύτερες αιτίες αυτής της κρίσης και πώς αλληλοσυνδέονται με το καπιταλιστικό σύστημα ως σύνολο;

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για την κρίση. Ένας είναι η παγκοσμιοποίηση και ο διεθνής ανταγωνισμός στο πλαίσιο των οποίων βλέπουμε να υπερισχύει το κέρδος, αντί να χτίζονται ισχυρές οικονομίες στην κάθε χώρα. Επομένως, οι χώρες γίνονται λιγότερο αυτόνομες και περισσότερο επιρρεπείς στις νομισματικές διακυμάνσεις. Ένα ακόμα μεγάλο πρόβλημα είναι η οικονομιοποίηση, δηλαδή βλέπουμε ότι τα πάντα κρίνονται από τις χρηματικές αξίες και το κέρδος. Επομένως, τα ωφέληματα από τα αγαθά και τις υπηρεσίες δεν είναι τόσο σημαντικά όσο η αποκομιδή κέρδους. Ένα ακόμα μεγάλο πρόβλημα είναι η επίθεση στη δημόσια οικονομία και ο ισχυρισμός ότι μόνο οι αγορές

γεννούν υπηρεσίες και αγαθά. Αυτό δεν είναι αλήθεια. Το επιχείρημά μου είναι ότι μια ιδιωτική οικονομία δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς ισχυρή δημόσια οικονομία. Ισχυρότερη δημόσια οικονομία είχαμε τη δεκαετία του 1950, όταν υπήρχε ισορροπία μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού στο πλαίσιο μιας μικτής οικονομίας. Η άμεση ωστόσο αιτία της κρίσης πάνω από όλα είναι η μετακίνηση προς αυτό που αποκαλώ ιδιωτικοποίηση του χρήματος, δηλαδή όταν η προμήθεια χρήματος κυριαρχείται απόλυτα από τις τράπεζες και τα θέματα χρέους. Τα χρέη συσσωρεύονταν, έως το σημείο που οι άνθρωποι δεν άντεχαν άλλο χρέος, οι τράπεζες δεν δάνειζαν πλέον και στο τέλος επήλθαν οι πλήρεις επιπτώσεις της κρίσης.

Είναι η οικονομική ανάπτυξη συστημικό χαρακτηριστικό του καπιταλιστικού συστήματος παραγωγής και διανομής;

Ναι, πρέπει να αναπτύσσεται, γιατί είτε με πραγματικούς είτε με χρηματικούς όρους, τότε το σύστημα γίνεται αμιγώς κερδοσκοπικό. Γιατί ο όλος σκοπός του καπιταλισμού είναι ότι το χρήμα πρέπει να παράγει περισσότερο χρήμα. Οπότε οτιδήποτε, είτε το χρήμα από μόνο του θα πρέπει να παράγει χρήμα, πράγμα που αποτελεί κερδοσκοπία, είτε το χρήμα που επενδύεται σε αγαθά και υπηρεσίες θα πρέπει να παράγει κέρδος. Ούτως ή άλλως, η οικονομία πρέπει να αναπτύσσεται γιατί όλοι θέλουν να αποκομίζουν κέρδος και δεν μπορούν όλοι να αποκομίζουν κέρδος όταν ένα σύστημα παραμένει σταθερό.

Υπάρχουν εναλλακτικά οικονομικά συστήματα που μπορούν να εγγυηθούν βιώσιμες σχέσεις μεταξύ ανθρωπότητας και φυσικού περιβάλλοντος;

Ναι, πρέπει τουλάχιστον να επιστρέψουμε στη μικτή οικονομία, στην ισχυρή δημόσια οικονομία, όχι με βάση το κέρδος. Μπορεί είτε να υπάρξει πλήρως δημόσια οικονομία, είτε κοινωνική οικονομία με πολλές μη κερδοσκοπικές εταιρείες να παράγουν αγαθά και υπηρεσίες. Ο κλάδος της οικονομίας που επιζητά μόνο το κέρδος δεν θα πρέπει να καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος της οικονομίας. Ορισμένοι επιχειρηματολογούν ότι δεν θα πρέπει

να υπάρχει καθόλου. Θα πρέπει όμως τουλάχιστον να έχουμε ισχυρή δημόσια και κοινωνική οικονομία και να μην κυριαρχεί ο ιδιωτικός τομέας και μάλιστα όταν οι αξίες του που συνοψίζονται στο κέρδος είναι το μόνο κριτήριο της οικονομικής δραστηριότητας.

Η οικονομική ύφεση λόγω της υποβάθμισης του περιβάλλοντος θα αποτελέσει το κοινό μέλλον της ανθρωπότητας για τα χρόνια που έρχονται. Σήμερα βλέπουμε να αναπτύσσεται μεταξύ ριζοσπαστικών ακτιβιστών και ακαδημαϊκών ένα κίνημα υπέρ της βιώσιμης αποανάπτυξης. Ποια είναι η κοινή διαφορά αυτών των κινήματων και πώς εντάσσονται στην οικολογική βιωσιμότητα; Για παράδειγμα, πώς συνδέονται με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» και τα συστήματα ανταλλαγών άνθρακα;

Πιστεύω ότι είναι σημαντικό όλα τα πολιτικά κόμματα να αναγνωρίσουν το οικολογικό πρόβλημα, τις επιπτώσεις στους πόρους και την κλιματική αλλαγή. Έχουμε ακόμα μάχη να δώσουμε για την αποδοχή, γιατί πολλοί σκεπτικιστές ακόμα υποστηρίζουν ότι δεν υπάρχει πρόβλημα. Πιστεύω είναι σημαντικό κυρίως για τις ριζοσπαστικές ομάδες να ξεκινήσουν από την παραδοχή ότι υπάρχει σοβαρό πρόβλημα, ότι όλοι ζούμε σε έναν κόσμο με ελλείψεις σε πρώτες ύλες. Αυτό σημαίνει ότι δεν είναι βιώσιμο ένα επεκτατικό σύστημα με βάση την ανάπτυξη ή την ανισότητα, γιατί για να επαρκούν στο μέλλον οι πόροι θα πρέπει να διαμοιράζονται ισότιμα. Επομένως, μου φαίνεται ότι η ιδέα ότι θα υπάρχουν ελλείψεις μάς κάνει να σκεφτόμαστε ότι σίγουρα θα υπάρχει και κοινωνικά δικαιότερη προσέγγιση ως προς τον τρόπο οργάνωσης της ανθρώπινης κοινωνίας και μεγαλύτερη συνειδητοποίηση των επιπτώσεών μας στον φυσικό κόσμο. Όσον αφορά την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», δεν πείθομαι και πολύ από τους μηχανισμούς εκείνους που στηρίζονται στην αγορά, όπως τις εμπορικές συναλλαγές άνθρακα. Θα ήθελα ρυθμίσεις στον άνθρακα ώστε να σιγουρευτούμε ότι οι όποιοι πόροι μας μένουν θα χρησιμοποιηθούν για το κοινό καλό και δεν θα ενταχθούν στο σύστημα της αγοράς για να γίνουν στη συνέχεια αντικείμενο καπηλείας.

Οπότε ποια είναι η εναλλακτική για την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», για παράδειγμα;

Σίγουρα η φορολόγηση όσων επιθυμούν να εκμεταλλευτούν πόρους. Πιστεύω ότι οι πόροι θα πρέπει να είναι ακριβοί σε ένα σύστημα αγοράς. Εάν υπάρχουν επιδοτήσεις στις τιμές, θα πρέπει να ισχύουν για όλους και ο πόρος να αντιμετωπίζεται ως κοινός και όχι να υπόκειται στις δυνάμεις της αγοράς. Έτσι βασικά δεν πρέπει να ρυπαίνουμε εξ'αρχής. Ορισμένες φορές ρυπαίνουμε, γιατί δεν είμαστε τέλειοι. Θα πρέπει όμως να λειτουργούμε βάσει της προϋπόθεσης ότι οφείλουμε να μην ρυπαίνουμε, να μην εκμεταλλευόμαστε και να μη ζούμε πέρα από τα οικολογικά μας μέσα.

Το κίνημα της αποανάπτυξης δεν έχει προβλέψει συγκεκριμένο σχέδιο μετάβασης στην αποανάπτυξη. Ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι πρωταρχικές προτεραιότητες για τη μετάβαση σε μια βιώσιμη οικονομία αποανάπτυξης τώρα;

Βάσει της δικής μου ανάλυσης, το πρώτο πράγμα που πρέπει να κάνουμε είναι να ανακτήσουμε τον έλεγχο της προμήθειας χρήματος από τον ιδιωτικό τομέα, το τραπεζικό σύστημα. Οι περισσότεροι άνθρωποι δεν συνειδητοποιούν ότι όταν μια τράπεζα παρέχει δάνειο, δεν μεταφέρει χρήματα από αποταμιευτές σε δανειστές, αλλά παράγει νέο χρήμα. Και οι τράπεζες παράγουν τεράστιες ποσότητες νέου χρήματος ως χρέους. Αυτό ασκεί τεράστια πίεση στην οικονομία να παράγει αποδόσεις, ενώ είναι αδύνατον για το δανειστή να επιστρέψει τα χρήματα αυτά, συν τον τόκο που αναλογεί. Μέσα από όλο αυτό, οι τράπεζες προσδοκούν και κέρδος, οπότε το σύστημα είναι καθαρά επεκτατικό. Έτσι, το πρώτο πράγμα που κάθε ριζοσπάστης θα πρέπει να κάνει για τη μετάβαση θα είναι τουλάχιστον να πει ότι το τραπεζικό σύστημα θα πρέπει ουσιαστικά να μεταβιβάσει χρήματα μεταξύ αποταμιευτών και δανειστών. Έτσι, όταν κάποιος δανείζεται χρήματα, ο αποταμιευτής δεν θα μπορεί να πάρει. Αυτό δεν ισχύει σήμερα. Στη συνέχεια, θα πρέπει να απομακρυνθούμε από την κοινωνία της αγοράς γενικά, δηλαδή από τη λογική ότι όποιος έχει τα χρήματα κάνει και τις επιλογές.

Επιπλέον, θα πρέπει να εκδημοκρατίσουμε τις οικονομίες μας, να αποφασίσουμε ποιες είναι οι προτεραιότητές μας. Θα πρέπει επίσης να συνειδητοποιούμε ότι είναι σημαντικό να παράγονται τα περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες σε μη κερδοσκοπική βάση, είτε δημόσια, είτε κοινωνική. Ουσιαστικά λοιπόν πρέπει να ανακτήσουμε την οικονομία μας από την αγορά. Κυριαρχείται απόλυτα από την αγορά τα τελευταία σαράντα χρόνια περίπου. Πρέπει να προσδώσουμε και πάλι στην έννοια του δημόσιου τη σημασία που του αρμόζει. Το δημόσιο σήμερα υπονομεύεται από την ιδεολογία της αγοράς, τη νεοφιλελεύθερη ιδεολογία. Πρέπει επίσης να έχουμε εμπιστοσύνη στους εαυτούς μας, να συνειδητοποιήσουμε ότι το δημόσιο μπορεί να είναι ισχυρό, μπορεί να παράγει αγαθά και υπηρεσίες αποδοτικά και σωστά, ότι η αγορά δεν είναι τόσο αποδοτική όσο διατείνεται ότι είναι.

Οι ελευθεριακές παραδόσεις σκέψης γενικά υιοθετούν αρνητική στάση ως προς το χρήμα ως κοινωνικό θεσμό, εφόσον αποτελεί τον κύριο μηχανισμό του κεφαλαίου και επομένως της συσσώρευσης ισχύος σε ένα κοινωνικό σύστημα που κυριαρχείται από την οικονομία του κεφαλαίου. Υπάρχει μια πιο κριτική προσέγγιση ως προς το χρήμα και τι γίνεται με το πιστωτικό σύστημα;

Αυτό είναι το τέχνασμα της νεοφιλελεύθερης καπιταλιστικής ιδεολογίας. Μας λέει ότι η μόνη μορφή χρήματος είναι το χρήμα που σχετίζεται με κέρδος και εμπόριο. Αυτό ιστορικά δεν είναι αλήθεια. Υπάρχουν τουλάχιστον τρεις πηγές χρήματος και η πίστωση, η κερδοσκοπική χρήση του χρήματος από την αγορά, η εμπορευματοποίηση είναι ιστορικά η λιγότερο σημαντική. Η σημαντικότερη μορφή χρήματος είναι αυτό που είχε πάντα η κοινωνία, δηλαδή τα μέσα για να κρίνει την αξία διαφόρων πραγμάτων, που δεν αφορούν ωστόσο εμπορεύματα, αλλά σε μεγάλο βαθμό υποθέσεις όπως η τέλεση γάμων, η απόδοση φόρων τιμής σε ναούς και παλάτια, ή η καταβολή αποζημιώσεων λόγω ζημίας που προκλήθηκε σε τρίτους. Έτσι, οι περισσότερες ανθρώπινες κοινωνίες είχαν κάποιο μέσο μέτρησης της αξίας, αλλά σε κοινωνική βάση, όχι στη βάση της ανταλλαγής εμπορευμάτων. Ένα ακόμα σημαντικότατο στοιχείο του χρήματος ήταν ότι η

διαχείρισή του ανήκε στους άρχοντες, δηλαδή με σύγχρονους όρους, ήταν δημόσιο χρήμα. Η εμπορική προσέγγιση στο χρήμα υποστηρίζει ότι όλα στηρίζονταν στις ανταλλαγές, οι άνθρωποι συναλλάσσονταν και επομένως έπρεπε να εφευρεθεί το χρήμα για να διευκολυνθεί η ανταλλαγή αγαθών. Αυτό είναι εντελώς ψέμα. Τα νομίσματα εφευρέθηκαν γύρω στο 600 π.Χ. και πάντα μονοπωλούνταν από τους άρχοντες, πάντα αποτελούσαν δημόσιο μηχανισμό, ή μηχανισμό στη βάση της εξουσίας. Ποτέ δεν κυριαρχούνταν από το εμπόριο. Το εμπόριο απλά εκμεταλλεύτηκε τα νομίσματα, γιατί οι άρχοντες έκοβαν και ξόδευαν νομίσματα, κι έτσι ο εμπορικός τομέας βρήκε την ευκαιρία να τα χρησιμοποιήσει. Η σύγχρονη έννοια του χρήματος, ως μέσο του καπιταλισμού αποκλειστικά, απλά παρερμηνεύει την ιστορία. Το χρήμα είναι τόσο δημόσιο και κοινωνικό, όσο και εμπορικό. Θα πρέπει να το διασώσουμε από την αγορά. Πολλοί άνθρωποι δημιουργούν προγράμματα τοπικού χρήματος και επιχειρούν την επανεφεύρεση του κοινωνικού χρήματος, ώστε οι άνθρωποι να μπορούν να συναλλάσσονται μεταξύ τους και να προμηθεύονται αγαθά και υπηρεσίες, χωρίς την ανάγκη να προσδοκούν κέρδος, δηλαδή όχι με τους όρους της καπιταλιστικής αγοράς.

Μπορούν τα συστήματα πίστωσης να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο σε μια κοινωνικά εκδημοκρατισμένη οικονομία;

Η ιδέα της πίστωσης είναι ότι δανείζεις χρήματα με τόκο, πράγμα που σημαίνει ότι αντιμετωπίζεις το χρήμα ως εμπόρευμα. Αυτό έχει πρωταρχική σημασία για τον εμπορικό τομέα, ο δανεισμός χρήματος και η χρέωση τόκου για το δανεισμό αυτό. Η πρακτική αυτή όμως έχει καταδικαστεί ιστορικά. Η ιδέα του ιωβηλαίου ήταν ότι με την πάροδο επτά ετών όλα τα χρέη παραγράφονταν, με το επιχείρημα ότι ο δανειστής δεν θα έπρεπε να είχε δανείσει εξ αρχής τα χρήματα εάν ο δανειζόμενος δεν είχε τη δυνατότητα να τα επιστρέψει. Αυτό αποτελεί ακόμα την κεντρική αρχή στις ισλαμικές απόψεις σχετικά με τον δανεισμό χρήματος, ότι ο δανειστής φέρει την ίδια ευθύνη για την επιστροφή των χρημάτων όσο και ο δανειζόμενος. Έτσι, η ιδέα του δανεισμού δεν ενδείκνυται. Τα χρήματα θα έπρεπε να

κατανέμονται και όχι να αποτελούν αντικείμενο δανεισμού. Εάν ανακτήσουμε τον έλεγχο της προμήθειας χρήματος από το τραπεζικό σύστημα, το οποίο δανείζει αποκλειστικά με τόκο, τότε θα μπορέσουμε να αρχίσουμε να σκεφτόμαστε πώς θα μπορούσαμε να κατανέμουμε δημοκρατικά τα χρήματα στους ανθρώπους, ώστε να μην υπάρχει ανάγκη δανεισμού από το τραπεζικό σύστημα. Διαχρονικά, η εξουσία ήταν που εξέδιδε και ξόδευε χρήματα στις οικονομίες, η ιδέα του δανεισμού είναι πολύ πρόσφατο φαινόμενο, αναδύθηκε μόλις σαράντα χρόνια πριν, μόλις σταματήσαμε γενικά να χρησιμοποιούμε νομίσματα. Υπάρχει βέβαια κάποιο περιθώριο πίστωσης, εάν κάποιος έχει δανείσει χρήματα για κάποια επένδυση για παράδειγμα, τότε προφανώς υπάρχει δικαίωμα αποπληρωμής. Δεν μπορείς να ισχυριστείς ότι δεν μπορεί να υπάρξει μια μικρή χρέωση για την υπηρεσία. Δεν μπορεί όμως αυτό να αποτελεί εξολοκλήρου τη δυναμική της οικονομίας και του χρηματικού συστήματος, γιατί κάτι τέτοιο είναι απολύτως ασταθές και εκφράζει ένα σύστημα που είτε αναπτύσσεται, είτε πεθαίνει. Σε μια τέτοιου είδους οικονομία, εμφανίζονται κρίσεις σε κύκλους περίπου 20 ετών, επειδή στο τέλος οι κοινωνίες υπερχρεώνονται σε τέτοιο βαθμό που δεν αντέχουν άλλο. Πάντα είχαμε λοιπόν, σε ολόκληρη την ιστορία μας και σίγουρα πριν την ανάδυση της αγοράς, μια δημόσια προσέγγιση του χρήματος. Υπάρχουν δυο τρόποι διάχυσης χρήματος στην κοινωνία: να δαπανείς ή να δανείζεις χρήματα. Θα πρέπει να υπάρχει ισορροπία μεταξύ των δαπανών στην οικονομία, οι οποίες θα πρέπει να γίνονται από κάποιο δημόσιο θεσμό, και του δανεισμού χρήματος στην κοινωνία, ο οποίος όμως στο τέλος δεν είναι βιώσιμος. Το μυστικό της επιτυχίας του εμπορικού χρηματικού τομέα είναι ότι δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς μια σημαντική ποσότητα δημόσιου χρήματος χωρίς χρέος η οποία θα λειτουργεί ως αποσβεστήρας κραδασμών. Επομένως, καταστρέφοντας την ιδέα του δημοσίου τα τελευταία σαράντα χρόνια, οι εμπορικός χρηματοπιστωτικός τομέας έχει καταστρέψει τα ίδια τα θεμέλιά του, τις ρίζες του. Συντελείται μια δομική κρίση του καπιταλισμού η οποία δείχνει ότι ο καπιταλισμός δεν λειτουργεί, γιατί καπιταλισμός δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς πίστωση και πίστωση δεν μπορεί να υπάρχει χωρίς δημόσιο χρήμα.

Συνέντευξη Σερζ Λατούς: Ευ ζην και όχι κατανάλωση και ανάπτυξη

Συντάκτρια: Ελιάνα Καναβέλη

Η αυτονομία της κοινωνίας ως σπινάλ

Η έννοια της αποανάπτυξης αρχίζει να ακούγεται όλο και πιο συχνά σε ένα ευρύ πλαίσιο ανθρώπων και δραστηριοτήτων. Η επίσκεψη στην Ελλάδα του ομότιμου καθηγητή του Πανεπιστημίου Paris-Sud 11 (Orsais), Σερζ Λατούς, τον περασμένο Μάιο, υπήρξε μια καλή αφορμή τόσο για να ακουστεί η αποανάπτυξη όσο και για να αρχίσουν διαδικασίες ζύμωσης και συζήτησης γύρω από το θέμα αυτό. Να ευχαριστήσουμε θερμά τον κύριο Γιάννη Ελαφρό που δέχθηκε να παρευρεθούμε κατά τη διάρκεια της συνέντευξης και να ανταλλάξουμε απόψεις πάνω σε επίκαιρα ζητήματα που σχετίζονται με την αποανάπτυξη.

Πριν μιλήσουμε για την αποανάπτυξη ας δούμε τι σημαίνει ανάπτυξη για το σύγχρονο δυτικό κόσμο.

Η έννοια του καπιταλισμού και της οικονομίας είναι συνυφασμένη με την έννοια της ανάπτυξης, ο νόμος της συσσώρευσης του κεφαλαίου είναι η ανάπτυξη. Οι κοινωνίες της δύσης γνώρισαν την υπερβολική ανάπτυξη της οικονομίας και τώρα «χάνονται» χωρίς να μπορούν να συνειδητοποιήσουν τι συνέβη. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι όλες οι χώρες της δύσης είναι «θύματα» της υπερανάπτυξης.

Η έννοια της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων βρίσκεται στο

κεντρικό φαντασιακό των διαφόρων αριστερών «αντικαπιταλιστών». Αυτό δεν αποτελεί μια αντίφαση μιας και το κεντρικό φαντασιακό του καπιταλισμού είναι η ανάπτυξη;

Οι αριστεροί έχουν πέσει στην παγίδα του παραγωγισμού. Ο Μαρξ μοιραζόταν την πίστη στον προμηθεϊκό άνθρωπο, δηλαδή τον άνθρωπο του Ντεκάρτ και του Μπέικον, που αντιπροσωπεύει τον κυρίαρχο τη φύσης. Είχε την πίστη στην τεχνική και στην επιστήμη, κάτι που είναι ανεξάρτητο από τη φύση και την παραγωγή. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα η φύση και η οικολογία να μην αποτελέσουν αντικείμενο ενασχόλησής τους. Οπότε μετά τον Μαρξ η αριστερά δεν κατάλαβε ότι ο πλανήτης έχει φτάσει στα όριά του και ότι δεν μπορούμε να ζητάμε μια άπειρη ανάπτυξη από έναν πεπερασμένο πλανήτη, του οποίου οι αντοχές του λιγοστεύουν. Οι πηγές ενέργειας, τα φυσικά αποθέματα θέλουν μια άλλη διαχείριση.

Ποιο είναι το πρόταγμα της αποανάπτυξης και πώς μπορεί να αποτελέσει όχημα εξόδου από την τωρινή κατάσταση;

Το πρόταγμα της αποανάπτυξης είναι η δημιουργία και μετάβαση σε μια κοινωνία όπου θα έχουν συντελεστεί θεμελιακές αλλαγές στον σημερινό καταναλωτικό τρόπο ζωής και ό,τι αυτός συνεπάγεται. Πρόκειται για ένα πρόταγμα πολιτικό. Το πώς θα υλοποιηθεί εξαρτάται από τους λαούς και το δικό τους ρόλο στην κοινωνία. Επίσης, σε ατομικό επίπεδο, στη Βόρεια Αμερική εκατομμύρια άτομα έχουν επιλέξει συνειδητά τη στάση της ηθελημένης απλότητας. Προσπαθούν να ζουν πιο απλά, πιο λιτά, χωρίς να σημαίνει ότι στερούνται τα δικαιώματά τους. Αλλά η ατομική στάση, η ατομική ηθική δεν άλλαξε ποτέ από μόνη της την κοινωνία. Απαιτείται πολιτική αλλαγή. Δεν αρκούν ατομικές ή και ομαδικές αλλά αποσπασματικές ενέργειες. Χρειάζεται μια συνολική αλλαγή πλεύσης. Για παράδειγμα, εάν εγώ δεν καταναλώνω βενζίνη, τίποτα δεν μου λέει ότι ένας άλλος δεν θα καταναλώσει περισσότερο.

Τι πρεσβεύει η λογική της λιτής αφθονίας;

Το πρόβλημα των σημερινών κοινωνιών είναι ότι είναι θεμελιωμένες πάνω στην έλλειψη μέτρου, και αυτό είναι ύβρις. Το πρόταγμα μιας οικοσοσιαλιστικής δημοκρατίας είναι η μετάβαση από μια κοινωνία ψεύτικης αφθονίας σε μια κοινωνία λιτής αφθονίας. Σαφώς και δεν πρέπει να συγχέεται η αποανάπτυξη με την έλλειψη-στέρση της καταναλωτικής δυνατότητας μιας κοινωνίας, κάτι που επιβάλλεται και σε άλλες χώρες της Ευρώπης. Μπορούμε να πούμε ότι είναι επιβεβλημένη η αποανάπτυξη. Η τραγωδία είναι σε μια καταναλωτική κοινωνία να μην μπορείς να καταναλώσεις. Αυτό που διδάσκεται στις οικονομικές σχολές είναι ότι η απληστία είναι καλή. Αυτή η λογική και αυτές οι αξίες μάς οδηγούν στην καταστροφή. Ο περιορισμός της ύβρεως και η εύρεση του μέτρου ορίζουν την ουτοπία της αποανάπτυξης.

Ο Σερζ Λατούς μας επισημαίνει τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να γίνει η μετάβαση στη νέα κοινωνική πραγματικότητα. «Το εγχειρίδιο της «συγκεκριμένης ουτοπίας της αποανάπτυξης» περιέχει τη μέθοδο των οκτώ R: Επαναξιολόγηση (re-evaluation), επανεννοιολόγηση (re-conceptualization), αναδόμηση (re-structure), αναδιανομή (re-distribution), επανατοπικοποίηση (re-localization), μείωση (reduction), επαναχρησιμοποίηση (re-utilization), ανακύκλωση (recycling). Αν και το πρόσημο είναι στην κατεύθυνση της μείωσης της ανάπτυξης, υπάρχουν και στοιχεία αναδιανομής, έτσι ώστε να καλυφθούν οι αποστάσεις μεταξύ Βορρά-Νότου».

Μια κοινωνία που έχει αυτά τα χαρακτηριστικά μπορεί να χαρακτηριστεί ως αυτόνομη;

Τη διαδικασία της αυτονόμησης μιας κοινωνίας πρέπει να τη σκεφτούμε σαν ένα σπινάλι. Η αλλαγή εισάγεται σιγά σιγά και με αυτόν τον τρόπο αλλάζουν και οι άνθρωποι αλλά και οι κοινωνίες στις οποίες διαβιούν.

Υπάρχουν χειροπιαστά παραδείγματα όπου η αποανάπτυξη έγινε πραγματικότητα;

Δεν υπάρχουν τέτοια παραδείγματα σήμερα. Υπάρχουν σε μικροεπίπεδο κάποιες εμπειρίες. Υπάρχουν ορισμένες χώρες που έχουν δηλώσει ότι θέλουν να μπουν σε μια λογική αποανάπτυξης. Στην Αγγλία, για παράδειγμα, υπάρχουν οι μεταβατικές πόλεις. Στην Καλιφόρνια υπάρχει ένα κίνημα πολιτών που ονομάζεται "πέρα από τον άνθρακα". Κάπως έτσι νομίζω ότι αρχίζει να οικοδομείται η κοινωνία του μέλλοντος, η οποία θα έχει τη μικρότερη εξάρτηση από την ενέργεια και άρα θα διαχειρίζεται καλύτερα τις φυσικές πηγές ενέργειας. Μια πόλη, εξάλλου, θα μπορούσε να λειτουργήσει χωρίς πετρέλαιο.

Δύο ακόμη παραδείγματα είναι η Βολιβία και το Εκουαδόρ, εκεί μιλάνε για επαναστατική αλλαγή. Στις κοινωνίες αυτές είναι επηρεασμένοι από τη σχέση τους με τη φύση. Ας μην ξεχνάμε τον πόλεμο του νερού που έγινε στη Βολιβία το 2002, που έφερε ένα λάο αντιμέτωπο με μια εταιρεία και είχε ως αποτέλεσμα τη νίκη τους. Μέσα από τέτοιου είδους κοινωνικές εξεγέρσεις, οι ιθαγενείς ήρθαν στην εξουσία και μαζί τους έφεραν τη διαφορετική σχέση και αντίληψη που έχουν για την Φύση. Κατοχυρώθηκε και συνταγματικά ότι η φύση είναι δικαίωμα και οι φυσικές πηγές είναι δημόσιες και κοινωνικές και δεν μπορούν να ιδιωτικοποιηθούν ούτε και να κακοποιηθούν. Σαν αρχή των κοινωνιών αυτών ορίζεται το ευ ζην και όχι η κατανάλωση και η ανάπτυξη. Η αντίληψη των ινδιάνων για το ευ ζην ταυτίζεται με την αποανάπτυξη.

Πώς ορίζεται η έννοια της απασχόλησης στην αποανάπτυξη;

Θέλουμε να μην υπάρχει εργασία, επομένως θα θέλαμε να μειωθεί και να αλλάξουμε το φαντασιακό της εργασίας.

Ποια είναι η Παιδαγωγική της καταστροφής;

Δεν πρόκειται για μια ιδέα καινούρια. Μπορούμε να τη φανταστούμε να λειτουργεί σαν μια διαδικασία αναπήδησης, που κάνει τους ανθρώπους να έρθουν σε επαφή με τη σκέψη τους και να δραστηριοποιηθούν. Οι καταστροφές μπορεί να είναι πραγματικά καταστροφικές. Η Φουκουσίμα είναι ένα παράδειγμα

που μπορεί να λειτουργήσει παιδαγωγικά και που αποδεικνύει έμπρακτα ότι ο καπιταλισμός είναι καταστροφικός. Όπως αναφέρει η Νάομι Κλάιν στο βιβλίο της «Το δόγμα του σοκ», ο καταστροφικός τυφώνας Κατρίνα επέτρεψε στους συντηρητικούς να επέμβουν στην κοινωνία και να ιδιωτικοποιήσουν για παράδειγμα τα σχολεία. Το κράτος πολλές φορές εκμεταλλεύεται και δημιουργεί τις καταστροφές για να ελέγξει το σύστημα. Για να έχει θετική επίδραση η καταστροφή πρέπει να δημιουργήσει μια αναπήδηση στον κόσμο. Ή θα αντιδράσει ο κόσμος ενάντια σε αυτά που πιστεύει ότι τον καταστρέφουν ή θα καταστραφεί.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 1